

NEWSLETTER

Catalunya Sud, Regió del Coneixement

[Editorial](#) / [La Unió Europea i les seves regions](#) / [La visió compartida: les oportunitats de l'exercici de prospectiva](#) / [Entrevista: Josep Fèlix Ballesteros, alcalde de Tarragona](#) / [Descobrint regions del coneixement: Cantàbria](#) / [Publicacions recomanades](#) / [Cosos que passen](#)

Editorial

En primer lloc, vull agrair-vos la confiança i donar-vos la benvinguda a la segona edició d'aquesta *Newsletter*. El vostre interès en el projecte Catalunya Sud és el que veritablement el fa compartit, el cohesiona i, finalment, l'impulsarà fent que esdevingui una realitat.

Cada *Newsletter* comptarà amb un article central que en fixarà la temàtica i altres contribucions al seu voltant. Aquesta segona edició se centra en la **política regional europea** i en com s'hi encabeixen Catalunya i Tarragona. Complementàriament, podreu gaudir d'un article que introdueix el concepte i la metodologia dels **exercicis de prospectiva** o *foresight*, una eina sistemàtica i participativa que permet orientar la presa de decisions en el futur. D'altra banda, trobareu una **entrevista** a l'alcalde de Tarragona, **Jospe Fèlix Ballesteros**, el qual ens dóna l'opinió respecte del projecte que endeguem. Per últim, tenim el plaer d'oferir una **anàlisi** sobre una altra regió des de la perspectiva del coneixement. Si en la primera edició ens vam fixar en la regió de Tampere, com a paradigma de regió europea desenvolupada, en aquesta orientem la mirada cap a una regió més propera en més d'un sentit, **Cantàbria**, que ens mostra

particularitats entorn del concepte i la configuració d'una regió del coneixement. A més, us convidem a visitar la nostra secció de **publicacions i esdeveniments** recomanats, perquè pugueu ampliar els vostres coneixements i experiències.

Des de la **Càtedra Universitat i Regió del Coneixement** us seguim animant a participar en el projecte Catalunya Sud cap a l'especialització intel·ligent de la regió.

[Francesc Xavier Grau](#)

[Director de la Càtedra Universitat i Regió del Coneixement](#)

La Unió Europea i les seves regions

per Francesc Xavier Grau

L'actual situació de crisi, que és global i local, econòmica i social, ha fet que ciutadans individuals i algunes associacions i corrents polítics posin en qüestió moltes estructures socials. Entre aquestes hi ha la mateixa construcció de la Unió Europea (UE), que malgrat això continua sent una història d'èxit pel seu recorregut i per l'esperança d'una evolució positiva per part de tots els pobles que la integren, cap dels quals podria desenvolupar-se amb garanties en una dinàmica de competició global per a la qual no gaudiria de dimensió suficient fora de l'emparedat de la UE. D'altra banda, la UE, amb el seu model de societat basat en la justícia social, constitueix també una imatge d'esperança per a un món que majoritàriament evoluciona cap a un creixement de les diferències i cap a la insostenibilitat social i ambiental i la lluita aferrissada pels recursos (Grau, 2015).

Una de les tensions importants que experimenta la UE i que en frena el desenvolupament polític, cap a una major integració dels seus pobles, la introdueixen precisament els estats que la integren, que es resisteixen a cedir més

sobirania o que fins i tot estan temptats de recuperar-ne en qüestions molt sensibles socialment, com ara les que fan referència a polítiques d'immigració. El Regne Unit en representa el cas més evident, que ha arribat fins a l'extrem de decidir deixar la UE. Avui domina la idea política d'UE com a club d'estats. Però la idea d'UE ha estat sempre impregnada també del concepte de ciutadania europea, que ha trobat en la política regional el principal instrument de desenvolupament: la identificació de les grans diferències en les condicions de desenvolupament de les regions europees i de la necessitat de superar-les per possibilitar un millor desenvolupament global, per sobre de les polítiques estatals.

Un breu repàs a la història de la Unió mostra aquesta presència de la política regional i com ha anat agafant importància, fins al punt que avui és un dels pilars del concepte d'Unió Europea com a societat que aposta per un desenvolupament intel·ligent, sostenible i integrador.

Des de bon començament, el Tractat de Roma (1957) es planteja com una de les seves missions la promoció d'un desenvolupament harmoniós de les comunitats econòmiques dels països que l'integren. L'any 1968 es crea la Direcció General de Política Regional. I després de l'ampliació de 1973, el 1975 es creen els Fons Europeus de Desenvolupament Regional (FEDER). L'any 1981, en preparació de la incorporació d'Espanya, Portugal i Grècia, els FEDER s'integren en un marc de política de cohesió, basada en uns principis clau: focalització en les regions més pobres i endarrerides, programació pluriennal, orientació estratègica de les inversions i implicació de socis regionals i locals. És remarcable, en aquesta fase, la idea de la necessitat de la cohesió social a escala europea i, sobretot, com la llavors CEE condiona les actuacions dels estats amb l'aplicació de polítiques regionals. L'any 1993, el Tractat de Maastricht introdueix tres novetats importants: els Fons de Cohesió, el Comitè de les Regions i el principi de subsidiarietat. Aquest és particularment important per entendre la necessitat d'una política regional dins Catalunya i convé detenir-s'hi.

El **principi de subsidiarietat** té per objecte assegurar que les decisions s'adoptin amb la major proximitat possible als ciutadans. Excepte en aquells casos en què la UE té competència exclusiva, no s'han d'emprendre accions d'àmbit europeu llevat que siguin més eficaces que les d'àmbit nacional, regional o local. La subsidiarietat està estretament vinculada amb els principis de proporcionalitat i necessitat, la qual cosa significa que les accions de la Unió no han de sobrepassar el límit necessari per assolir els objectius del Tractat. El principi de subsidiarietat es va introduir per primera vegada en el Tractat de la Unió Europea (art. 5) el 1992. El Tractat d'Amsterdam (1997) el va ampliar, de manera que totes les propostes legislatives s'avaluen segons el seu impacte en la subsidiarietat, per exemple. El Tractat de Lisboa reforça encara més el principi. Els canvis concrets inclouen un major grau de consulta en l'àmbit local i regional quan es redacten propostes legislatives i una comunicació més estreta amb els parlaments nacionals durant el procés legislatiu.

La qüestió clau aquí és quina és la instància més propera al ciutadà en qüestions de desenvolupament regional que ultrapassen les competències locals? Quina seria la dimensió social adequada per a una política regional? Com es veurà més endavant, Catalunya cau en un extrem de la campanya de distribució de les regions europees, amb una dimensió geogràfica, social i econòmica (i també cultural) més pròpia d'un estat, i l'extensió del principi de subsidiarietat a la finalitat de les polítiques regionals porta a la necessitat de definir una escala regional dins Catalunya, per tal de poder-hi desenvolupar les polítiques més properes al ciutadà

que sí que poden fer la major part de regions europees.

En el període 1994-99, els recursos destinats a fons estructurals i de cohesió es van doblar i van arribar a un terç del pressupost de la UE.

L'any 2000, l'Estratègia de Lisboa va orientar les prioritats europees cap al creixement, l'ocupació i la innovació, i la política regional havia de reflectir aquestes prioritats. El 2004 la UE afronta una de les seves ampliacions més ambicioses, amb l'entrada de deu països que incrementen la població en un 20% però que augmenten només un 5% el PIB.

En el septenni 2007-2013 el pressupost dels fons regionals va créixer fins a 347.000 milions d'euros, dels quals un 25% havien d'estar orientats a la recerca i la innovació i un 30% a infraestructures ambientals i per combatre el canvi climàtic.

2.1. La política regional europea

En el període de govern actual, 2014-2020, la política regional constitueix la principal política d'inversió de la UE. Es dirigeix a totes les regions i ciutats de la Unió per donar suport a la creació d'ocupació, la competitivitat empresarial, el creixement econòmic, el desenvolupament sostenible i la millora de la qualitat de vida dels ciutadans. Per tal d'assolir aquests objectius i **atendre les necessitats de desenvolupament de les diverses regions de la UE**, s'han compromès 351.800 milions d'euros (gairebé un terç del pressupost total de la UE). La política regional es desenvolupa principalment a través del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), el Fons de Cohesió (FC) i el Fons Social Europeu (FSE). Pel disseny dels programes, la política regional té un fort impacte en molts camps. Les seves inversions ajuden a complir molts objectius de la UE, com ara els relacionats amb l'educació, l'ocupació, l'energia, el medi ambient, el mercat interior, la recerca i la innovació. En particular, la política regional proporciona el marc d'inversió necessari per complir amb els objectius de l'Estratègia Europa 2020, per a la qual la UE proposa tres prioritats que es reforcen mútuament:

Creixement intel·ligent: significa millorar el rendiment de la UE en matèria de:

- Educació: estimular les persones a aprendre, estudiar i actualitzar els seus coneixements.
- Recerca i innovació: crear nous productes i serveis que generin creixement i ocupació i ajudin a afrontar els reptes socials.
- Societat digital: utilitzar les tecnologies d'informació i la comunicació.

Creixement sostenible: per una economia que utilitzi eficaçment els recursos, més verda i competitiva.

Creixement integrador: una economia amb un alt nivell d'ocupació que **afavoreixi la cohesió econòmica, social i territorial**.

Per mesurar els avenços cap a la consecució dels objectius d'Europa 2020, s'han acordat per a tota la UE cinc objectius principals :

1. Ocupació: per al 75% de les persones de 20 a 64 anys.
2. R+D: inversió del 3% del PIB de la UE en R+D.

3. Canvi climàtic i sostenibilitat energètica: reducció d'un 20% d'emissions de gasos d'efecte hivernacle (o un 30% si es donen les condicions) respecte al nivell de 1990; 20% del consum en energies renovables; augment del 20% de l'eficiència energètica.
4. Educació: taxes d'abandonament escolar prematur per sota del 10%; almenys un 40% de les persones de 30 a 34 anys d'edat hauran de completar estudis de nivell terciari.
5. Lluita contra la pobresa i l'exclusió social: reduir almenys en 20 milions el nombre de persones en situació o risc de pobresa i exclusió social.

Temes	Indicadors principals	2008	2011	2012	2013	2014	2015	Objectiu
Ocupació	Taxa d'ocupació d'entre 20-64 anys, total (% de població)	70,3	68,6	68,4	68,4	69,2	70,1	75
	Taxa d'ocupació d'entre 20-64 anys, dones (% de població)	62,8	62,2	62,4	62,6	63,5	64,3	-
	Taxa d'ocupació d'entre 20-64 anys, homes (% de població)	77,8	75	74,6	74,3	75	75,9	-
I+D	Despesa domèstica bruta en I+D (% de PIB)	1,85	1,97	2,01	2,03	2,03	-	3
Canvi climàtic i energia	Emissions de gasos contaminants (Índex 1990=100)	90,3	83	81,8	80,2	77	-	80
	Proporció de consum d'energies renovables sobre el total energètic (%)	11	13,1	14,3	15	16	-	20
	Consum energètic primari (Milions de tones de oli equivalent)	1.693	1.593	1.584	1.569	1.507	-	1.483
	Consum energètic final (Milions de tones de oli equivalent)	1.180	1.105	1.105	1.106	1.061	-	1.085
Educació	Abandonament escolar, total (% de població entre 18-24 anys)	14,7	13,4	12,7	11,9	11,2	11	< 10
	Abandonament escolar, dones (% de població entre 18-24 anys)	12,7	11,5	10,9	10,2	9,6	9,5	-
	Abandonament escolar, homes (% de població entre 18-24 anys)	16,6	15,3	14,5	13,6	12,8	12,4	-
	Educació post-secundària, total (% de població entre 30-34 anys)	31,1	34,8	36	37,1	37,9	38,7	≥40
	Educació post-secundària, dones (% de població entre 30-34 anys)	34,3	38,6	40,2	41,4	42,3	43,4	-
	Educació post-secundària, homes (% de població entre 30-34 anys)	28	31	31,8	32,8	33,6	34	-
Pobresa i exclusió social	Persones en risc de pobresa o exclusió social, EU-27 (Milions de persones)	116,2	119,6	122,5	121,6	120,9	-	96-2
	Persones en risc de pobresa o exclusió social, EU-28 (Milions de persones)	-	121	123,8	122,9	122,2	-	-
	Persones en risc de pobresa o exclusió social, EU-28 (% de població)	23,7	24,3	24,7	24,6	24,4	-	-
	Persones vivint amb rendes familiars amb baixa intensitat laboral (% de població entre 0-59 anys)	9,2	10,4	10,5	10,9	11,2	-	-
	Persones en risc de pobresa després de transferència social, EU-28 (% de població)	16,5	16,8	16,8	16,7	17,2	-	-
	Persones severament desfavorides materialment, EU-28 (% de població)	8,5	8,9	9,9	9,6	8,9	-	-

Taula 1. OIndicadors principals per al seguiment de l'estratègia Europa 2020.

La taula 1 descriu els nou indicadors principals adoptats per la UE per fer el seguiment de l'assoliment dels objectius de l'estratègia 2020. Resulten també útils per analitzar quantitativament el nivell de convergència assolit amb l'aplicació de les polítiques regionals europees anteriors i, així, entendre la nova orientació que es dona a aquest septenni, amb l'aparició de les estratègies RIS3. En qualsevol cas, el gruix del finançament derivat de la política de cohesió se segueix concentrant en els països i regions europeus menys desenvolupats, per ajudar-los a posar-se al dia i reduir les disparitats econòmiques, socials i territorials que encara existeixen a la UE.

2.2. Catalunya i Tarragona a l'organització territorial europea

El seguiment de qualsevol política requereix mesura, i quan es tracta de magnituds socioeconòmiques la mesura requereix una base geogràfica, sobretot quan una de les idees bàsiques és aconseguir més cohesió territorial.

La UE disposa de l'Eurostat, una extensa i molt detallada base de dades estadístiques sobre els estats i les regions (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

Eurostat és l'oficina estadística de la Unió Europea situada a Luxemburg. La seva tasca és dotar la Unió Europea d'estadístiques d'abast europeu que permetin comparacions entre països i regions. Aquesta és una tasca fonamental. Les societats democràtiques

no funcionen correctament sense una base sòlida d'estadístiques fiables i objectives. D'una banda, qui pren decisions a la UE, als estats membres, als governs locals i també a les empreses i institucions necessita estadístiques per prendre aquestes decisions. D'altra banda, el públic i els mitjans de comunicació necessiten estadístiques per donar una imatge exacta de la societat contemporània i per avaluar l'acompliment dels polítics i altres responsables de l'administració.

Els estats membres de la UE sovint es comparen entre si, però en realitat és molt difícil comparar un estat membre petit com Malta, que té al voltant de 420.000 habitants, o Luxemburg, que en té al voltant de 540.000, amb Alemanya, l'estat membre de la UE més poblat, amb prop de 81 milions d'habitants. La comparació de les dades regionals, que són el més detallades possible, és sovint més significativa, i això també posa en relleu les diferències o similituds dins dels mateixos estats membres.

La Unió Europea posa especial èmfasi en la política de cohesió, amb l'objectiu d'apropar les regions i ciutats d'Europa en les esferes econòmica, social i ambiental. La política de cohesió s'estableix sobre la base dels períodes de programació de set anys; el període de programació que està actualment en vigor cobreix 2014-20. El fons de la política de cohesió per al període 2014-20 es preveu que va ser gairebé de 352 milions d'euros, equivalent a gairebé un terç (32,5%) del pressupost total de la UE durant aquest període.

Al cor de l'estadística regional hi ha la classificació NUTS, la classificació de les unitats territorials estadístiques. Aquesta és una classificació regional per als estats membres de la UE que proporciona una jerarquia harmonitzada de les regions: la classificació NUTS subdivideix cada estat membre en regions en tres nivells diferents, cobrint NUTS 1, 2 i 3 de més grans a més petites. Les regions també s'han definit i acordat amb els països de l'EFTA i països candidats sobre una base bilateral; aquests s'anomenen les regions estadístiques i segueixen exactament les mateixes regles que les regions NUTS a la UE, tot i que no tenen cap base legal.

Les estadístiques regionals s'empren en l'assignació de fons. La classificació NUTS s'utilitza per definir les fronteres regionals i determinar l'elegibilitat geogràfica dels fons estructurals i d'inversió. L'elegibilitat regional per al Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER) i el Fons Social Europeu (FSE) durant el període de programació 2014-20 es va calcular sobre la base del PIB regional per habitant (en EPA i la mitjana durant el període 2007-09). Les regions NUTS2 es van classificar i es van dividir en tres grups:

- regions menys desenvolupades (on el PIB per habitant va ser de menys del 75% de la mitjana de la UE-27);
- les regions de transició (on el PIB per habitant va ser d'entre el 75% i el 90% de la mitjana de la UE-27); i
- més regions desenvolupades (on el PIB per habitant va ser de més del 90% de la mitjana de la UE-27).

Els paràgrafs anteriors són una traducció al català de la informació donada a la pàgina web de l'Eurostat. S'han mantingut amb fidelitat a l'original per remarcar, des de la font, la importància que Europa dona a les estadístiques regionals, que són la base de l'aplicació dels fons de cohesió.

La classificació NUTS pertoca a cada estat i les decisions que aquests prenen en matèria d'organització regional tenen molta influència en l'aplicació de polítiques regionals europees. La situació resultant, com en molts altres àmbits, reflecteix la

riquesa de la diversitat europea, però té implicacions importants pel que fa a l'aplicació d'aquestes polítiques, atès que les decisions sobre límits i extensions regionals afecten tant la distribució dels recursos com, sobretot, l'aplicabilitat d'aquests sobre la realitat concreta d'una regió o una altra. La publicació de l'Eurostat (2015) *Regions in the European Union. Nomenclature of territorial units for statistics NUTS 2013/EU-28* descriu amb detall tota la classificació NUTS de cada país de la UE i en dóna dades estadístiques (calors mitjans, màxims i mínims) sobre superfície i població.

 <p>EST</p>	Catalunya	ES51	Barcelona	ES511
			Girona	ES512
			Lleida	ES513
			Tarragona	ES514
	Comunitat Valenciana	ES52	Alacant	ES521
			Província de Castelló	ES522
			València	ES523
	Illes Balears	ES53	Eivissa i Formentera	ES531
			Mallorca	ES532
			Menorca	ES533

Taula 2. Organització regional de l'àmbit corresponent a Catalunya i a Tarragona.

La taula 2 mostra la classificació NUTS de l'àmbit en el qual està enquadrada Catalunya (NUTS2): dins la regió Est (NUTS1) d'Espanya (NUTS0). I dins Catalunya hi ha 4 regions NUTS3, identificades per la divisió provincial espanyola. El cas de les Illes, segurament per la singularitat insular, il·lustra com no en tots els casos espanyols les regions NUTS3 s'identifiquen amb províncies.

La diversitat de regions europees es manifesta, també, quant a dimensions. Com s'ha dit més amunt, el criteri bàsic d'assignació de recursos derivats de la política regional europea és el de PIB/càpita. Són, doncs, el PIB i la població d'una regió les dues magnituds que en defineixen la seva dimensió i la riquesa relativa, en el marc de la política regional europea.

En el nivell NUTS2 a Europa hi ha 276 regions. La taula 3 en mostra les 10 primeres i les 10 últimes ordenades pels dos criteris, de població i de PIB (dades Eurostat, any 2014).

POSICIÓ	REGIONS NUTS2	POBLACIÓ	POSICIÓ	REGIONS NUTS2	PIB (M€)
1	FR10 - Île de France	12.014.814	1	FR10 - Île de France	649.101
2	ITC4 - Lombardia	9.973.397	2	ITC4 - Lombardia	348.615
3	ES61 - Andalucía	8.388.875	3	DE21 - Oberbayern	229.930
4	ES51 - Catalunya	7.416.237	4	FR71 - Rhône-Alpes	207.243
5	FR71 - Rhône-Alpes	6.454.372	5	ES51 - Catalunya	197.004
6	ES30 - Comunidad de Madrid	6.378.297	6	DEA1 - Düsseldorf	196.222
7	IT14 - Lazio	5.870.451	7	ES30 - Comunidad de Madrid	196.118
8	ITF3 - Campania	5.869.965	8	UKI3 - Inner London - West	193.762
9	PL12 - Mazowieckie	5.292.567	9	IT14 - Lazio	185.737
10	ITG1 - Sicilia	5.094.937	10	DE11 - Stuttgart	184.808
267	PT30 - Região Autónoma da Madeira (PT)	261.313	267	EL54 - Ipeiros	3.904
268	FRA3 - Guyane	249.282	268	PT20 - Região Autónoma dos Açores (PT)	3.731
269	PT20 - Região Autónoma dos Açores (PT)	247.440	269	BG32 - Severen tsentralen	3.558
270	EL62 - Ionia Nisia	207.664	270	EL62 - Ionia Nisia	3.137
271	EL41 - Voreio Aigaio	198.581	271	BG31 - Severozapaden	3.033
272	ITC2 - Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste	128.591	272	EL41 - Voreio Aigaio	2.545
273	ES63 - Ciudad Autónoma de Ceuta (ES)	84.674	273	FRA5 - Mayotte	2.101
274	ES64 - Ciudad Autónoma de Melilla (ES)	83.870	274	ES63 - Ciudad Autónoma de Ceuta (ES)	1.580
275	FI20 - Åland	28.666	275	ES64 - Ciudad Autónoma de Melilla (ES)	1.406
276	FRA5 - Mayotte		276	FI20 - Åland	1.354

Taula 3. Regions NUTS2 europees, ordenades per població i per PIB.

La taula 3 evidencia que Catalunya és una de les regions més grans, tant per població com per riquesa. La relació entre la dimensió de Catalunya i la mitjana del conjunt és de

4 tant en població com en PIB, i de 250 i 150, respectivament, amb la de la regió més petita, amb qui comparteix tots els instruments de la política regional europea.

En aquesta qüestió, convé recordar el que estableix la mateixa normativa NUTS quant al criteri classificatori, basat en la dimensió demogràfica. La publicació Eurostat (2015), esmentada més amunt, diu el que mostra la captura d'imatge reproduïda a la figura 1.

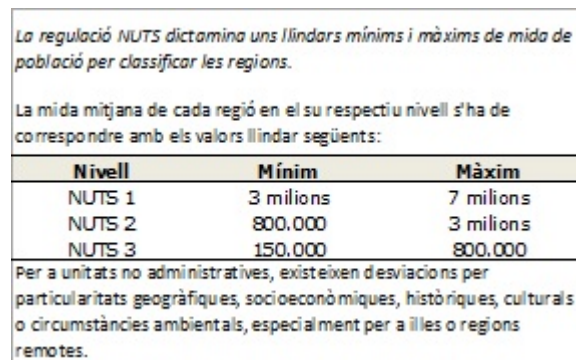

Figura 1. Límits demogràfics de regions NUTS.

És a dir, Catalunya té una població un 150% més gran que el màxim recomanat per a la mitjana estatal de les regions NUTS2, i Tarragona té una dimensió que la fa situar-se tant en el màxim de la mitjana estatal límit per a NUTS3 com en el mínim de la de les NUTS2.

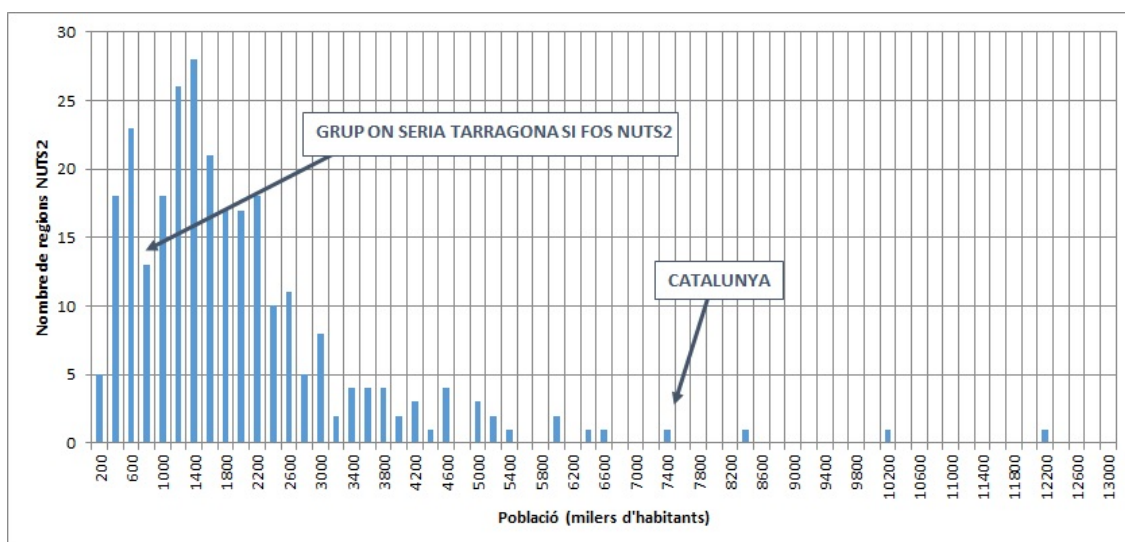

Figura 2A. Distribució de regions NUTS2 europees, segons població.

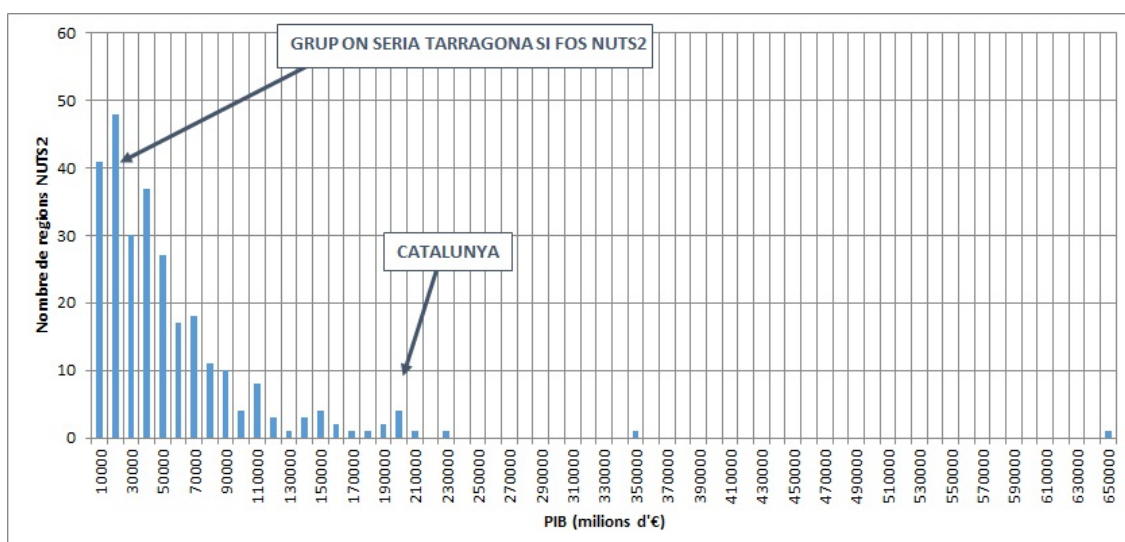

Figura 2B. Distribució de regions NUTS2 europees, segons PIB.

La figura 2 dona una informació més gràfica, ja que mostra com es distribueixen les

dimensions en població (2a) i PIB (2b) de les regions europees. Els grups majoritaris són molt més petits que Catalunya, en PIB i població: més de la meitat de regions té una població inferior a 1,5 milions de persones i un PIB inferior a 36.000 M€. Així, es pot comprovar com les dimensions de Catalunya es troben molt lluny de la mitjana i de la gran majoria de les regions, amb valors un 50% en població i un 17% en PIB més grans que el corresponent valor mitjà més dues desviacions estàndard (estadísticament molt allunyada de la distribució esperable). Al mateix temps, això fa que la regió de Tarragona, que és NUTS3, com hem vist, desentoni menys com a NUTS2 del que ho fa Catalunya en el conjunt global, com també mostra la figura 2 (a i b); de fet, es troba dins el marge definit pel valor mitjà menys una desviació estàndard.

Es fa evident, doncs, que des d'un punt de vista socioeconòmic les dimensions de Catalunya són més comparables a les dels estats europeus que a les de les regions homòlogues. Com posa de manifest, finalment, la taula 4, on es compara directament les dimensions de Catalunya, i també les de Tarragona, dins el conjunt de països de la UE. Com es pot veure, la posició de Catalunya cau ben bé essencialment al mig de la taula, tant per població com per PIB. Naturalment, Tarragona és petita en aquest context, però encara així hi ha 2 països més petits en població i 3 en PIB.

POSICIÓ	PAÍS	POB. 2014	POSICIÓ	PAÍS	PIB 2014 (M€)
1	Alemanya	80.767.463	1	Alemanya	2.915.650
2	França	65.889.148	2	Regne Unit	2.254.297
3	Regne Unit	64.351.155	3	França	2.132.449
4	Itàlia	60.782.668	4	Itàlia	1.613.859
5	Espanya	46.512.199	5	Espanya	1.041.160
6	Polònia	38.017.856	6	Països Baixos	662.770
7	Romania	19.947.311	7	Suècia	430.642
8	Països Baixos	16.829.289	8	Polònia	410.845
9	Bèlgica	11.203.992	9	Bèlgica	400.643
10	Grècia	10.926.807	10	Àustria	329.296
11	República Txeca	10.512.419	11	Dinamarca	260.582
12	Portugal	10.427.301	12	Finlàndia	205.268
13	Hongria	9.877.365	13	Catalunya	197.004
14	Suècia	9.644.864	14	Irlanda	189.046
15	Àustria	8.506.889	15	Grècia	177.559
16	Catalunya	7.416.237	16	Portugal	173.446
17	Bulgària	7.245.677	17	República Txeca	154.739
18	Dinamarca	5.627.235	18	Romania	150.230
19	Finlàndia	5.451.270	19	Hongria	104.239
20	Eslovàquia	5.415.949	20	Eslovàquia	75.561
21	Irlanda	4.605.501	21	Luxemburg	48.898
22	Croàcia	4.246.809	22	Croàcia	43.020
23	Lituània	2.943.472	23	Bulgària	42.751
24	Eslovènia	2.061.085	24	Eslovènia	37.303
25	Letònia	2.001.468	25	Lituània	36.444
26	Estònia	1.315.819	26	Letònia	23.581
27	Xipre	858.000	27	Tarragona	20.674
28	Tarragona	795.328	28	Estònia	19.963
29	Luxemburg	549.680	29	Xipre	17.394
30	Malta	425.384	30	Malta	8.106

Taula 4. Països de la UE ordenats per població i PIB, amb inclusió de Catalunya i Tarragona per comparació.

En el nivell de regions NUTS3 la diversitat és, com hom pot esperar, encara més gran. A Eurostat hi ha dades de 1.466 regions NUTS3. Dins aquestes, però, hi ha algunes repeticions derivades dels canvis que en els darrers anys s'han produït bàsicament en l'àmbit de demarcacions locals, deguts a mesures de racionalització (reducció de

l'administració) en alguns països. Eliminades aquestes duplicitats, actualment hi ha 1.342 regions NUTS3, entre les quals la de Tarragona, que ocupa el lloc 113 per població i el 123 per PIB. Com succeeix amb Catalunya en el nivell NUTS2, Tarragona és de les regions més grans entre les seves homòlogues (de fet, com s'ha vist abans, té dimensions característiques de NUTS2).

La taula 5 mostra una selecció d'aquestes regions NUTS3, ordenades pel PIB de 2012 (l'any amb dades més completes a Eurostat). Es mostren les 10 regions més grans i les 10 més petites, junt amb les 10 immediatament més grans i petites que la de Tarragona, per donar una idea més completa de quina és la diversitat de regions NUTS3 i també de quines són les regions amb dimensions més properes a les de Tarragona. En resum, més de la meitat de les regions NUTS3 europees tenen un PIB inferior a 5.600 € i una població inferior a 260.000 habitants, magnituds entre 3 i 4 vegades inferiors a les de Tarragona, que són també més del doble de les dimensions mitjanes globals.

Una vegada més, un gràfic de distribució per grandària, en població i en PIB, ajuda a visualitzar aquesta posició de la regió de Tarragona en el global de regions NUTS3. Això és el que es pot observar a la figura 3 a continuació.

POSICIÓ	REGIONS NUTS-3	PIB (M€)		POBLACIÓ	
		2012	2013	2014	2015
1	FR101 - Paris	200.708	206.012	2.223.758	2.218.536
2	ES300 - Madrid	197.061	193.834	6.378.297	6.385.298
3	ITC4C - Milano	156.085	156.121	3.176.180	3.196.825
4	IT143 - Roma	150.102	149.034	4.321.244	4.342.046
5	FR105 - Hauts-de-Seine	148.565	152.113	1.597.213	1.603.379
6	ES511 - Barcelona	143.942	142.490	5.445.616	5.432.802
7	SE110 - Stockholms län	131.475	135.684	2.163.042	2.198.044
8	DE300 - Berlin	109.667	112.789	3.421.829	3.469.849
9	DE600 - Hamburg	97.753	99.869	1.746.342	1.762.791
10	DE212 - München, Kreisfreie Stadt	90.054	94.687	1.407.836	1.429.584
113	UKM25 - Edinburgh, City of	23.034	22.510	489.869	494.986
114	BE234 - Arr. Gent	21.627	22.365	542.673	545.961
115	UKC22 - Tyneside	22.791	22.243	838.257	842.935
116	UKI33 - Kensington and Chelsea & Hammersmith and Fulham	23.064	20.887	334.951	335.693
117	UKH12 - Cambridgeshire CC	22.375	21.804	635.634	642.960
118	UKK12 - Bath and North East Somerset, North Somerset and South Gloucestershire	21.675	21.995	657.568	664.084
119	ES120 - Asturias	21.413	20.719	1.058.975	1.049.875
120	FR718 - Haute-Savoie	21.404	22.023	780.387	791.094
121	ES532 - Mallorca	21.333		869.111	875.781
122	ES212 - Gipuzkoa	21.276	20.875	706.986	707.316
123	ES514 - Tarragona	20.914	20.674	795.328	793.155
124	UKI74 - Harrow & Hillingdon	20.885	21.281	534.876	543.577
125	ITH10 - Bolzano-Bozen	20.499	20.775	515.714	518.518
126	FR246 - Loiret	20.426	20.667	668.357	670.906
127	FR512 - Maine-et-Loire	20.407	20.799	804.810	809.505
128	DEA22 - Bonn, Kreisfreie Stadt	20.363	20.506	311.287	313.958
129	FR222 - Oise	20.259	20.108	819.048	822.858
130	ES612 - Cádiz	20.174	19.722	1.247.552	1.248.584
131	UKD33 - Manchester	20.055	20.615	516.401	522.154
132	DE115 - Ludwigsburg	19.842	20.488	521.633	526.377
1.333	BG415 - Kyustendil	416	417	130.301	127.969
1.334	BG414 - Pernik	399	380	128.696	127.048
1.335	ES706 - La Gomera	389		21.168	21.206
1.336	HR032 - Licko-senjska zupanija	387	386	48.976	48.150
1.337	MT002 - Gozo and Comino / Ghawdex u Kemmuna	361	379	31.446	31.592
1.338	BG325 - Silistra	322	333	116.038	114.670
1.339	EL624 - Lefkada	314	303	24.003	23.996
1.340	BG311 - Vidin	280	290	95.467	93.361
1.341	EL643 - Evrytania	212	197	19.917	19.714
1.342	ES703 - El Hierro	169		10.603	10.612
Valors mitjans		9.970		380.577	

Taula 5. Regions NUTS3 europees, ordenades per PIB, amb informació també de població.

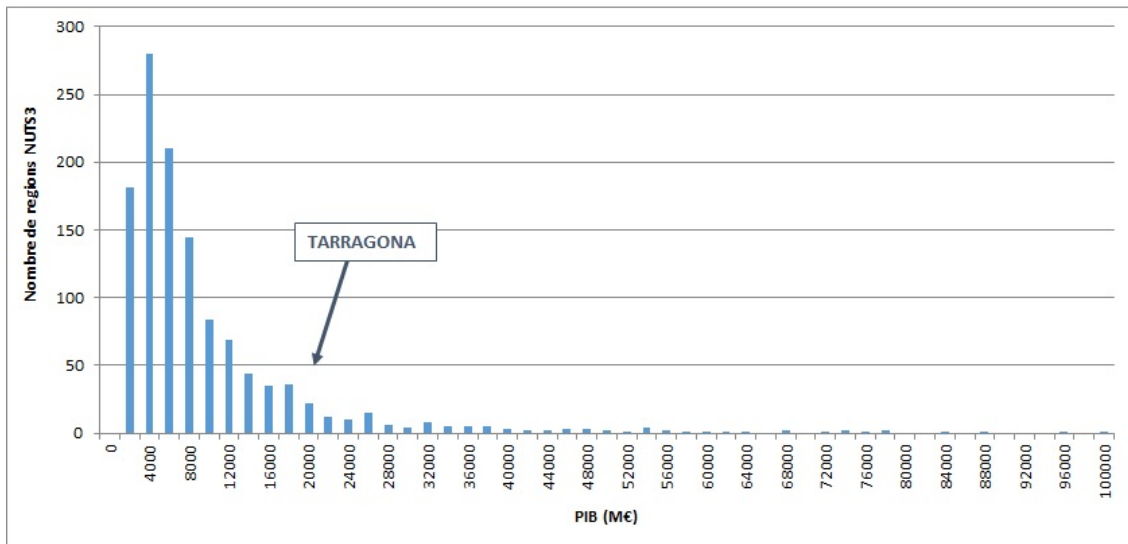
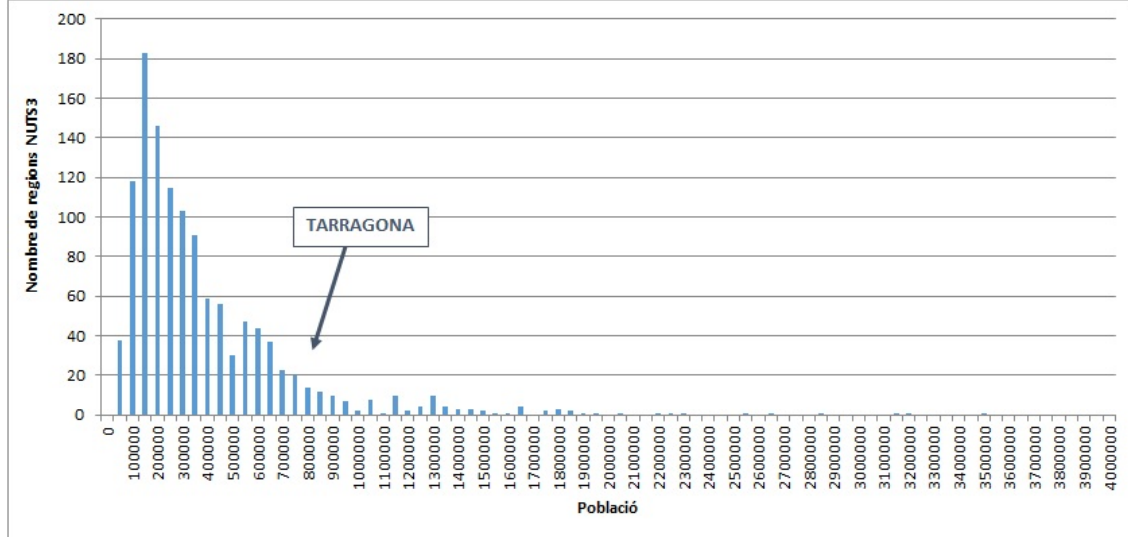

Figura 3. Distribució de regions NUTS3 europees (a, superior) segons població i (b, inferior) segons PIB.

Com s'ha vist, el nivell de regió NUTS2 és el bàsic en el desenvolupament de les polítiques europees de cohesió i desenvolupament regional, així com l'utilitzat majoritàriament en la recopilació de dades i estadístiques i, per tant, en la comparació interregional. El nivell NUTS1 no és emprat en la pràctica, de manera que són les regions NUTS2 les responsables de desenvolupar totes aquestes polítiques. Així, el detall de definició regional d'un país també indica amb quina mesura s'estén el principi de subsidiarietat. La dimensió mitjana i el nombre d'aquestes regions NUTS2 ja dona idea del nivell de descentralització i de com, en el cas de Catalunya, aquest cau en l'extrem de menor descentralització. Tanmateix, pot resultar interessant la comparació directa amb regions ben identificables de països socialment i demogràficament semblants a Catalunya. Per fer-ho, s'han considerat cinc països de l'Europa occidental de mida semblant a Catalunya, amb una població entre un 30% superior i un 30% inferior: Suècia, Àustria, Dinamarca, Finlàndia i Irlanda.

NUTS 0	PIB 2014	POB. 2014	NUTS 2	PIB 2014	POB. 2014	NUTS 3	PIB 2014	POB. 2014
SE010	470.642	9.544.054	SE11: Stockholm	126.671	2.160.842	SE121: Uppsala län	15.000	345.491
			SE12: Ostera Mellansverige	61.623	1.605.347	SE122: Södermanlands län	9.551	277.689
						SE123: Östergötlands län	17.556	437.943
						SE124: Örebro län	11.277	285.395
						SE125: Västmanlands län	9.939	269.054
SE210: Småland med Gagnef	30.988	819.426	SE211: Smålands län	19.434	341.236	SE212: Kronobergs län	7.893	187.156
						SE213: Kalmar län	8.397	233.874
						SE214: Gotlands län	2.027	67.161
SE22: Sydsvenska	54.004	1.426.826	SE221: Blekinge län	5.615	162.757	SE222: Skåne län	48.079	1.274.089
SE31: Västra Sverige	82.765	1.921.924	SE311: Hallands län	11.228	305.840	SE312: Västra Gotlands län	71.522	1.615.084
SE311: Norra Mellansverige	29.832	829.134	SE3111: Värmlands län	8.821	273.815	SE3112: Dalarnas län	10.651	277.349
						SE3113: Gästriklands län	10.105	277.970
						SE3114: Västernorrlands län	9.871	242.156
SE312: Mellersta Norrland	14.314	368.617	SE3121: Västerbottens län	4.739	106.441	SE3122: Jämtlands län	9.572	261.112
SE313: Övre Norrland	21.067	510.548	SE3131: Västerbottens län	10.165	261.112	SE3132: Norrbottens län	11.775	249.436
NUTS 0	PIB 2014	POB. 2014	NUTS 2	PIB 2014	POB. 2014	NUTS 3	PIB 2014	POB. 2014
Austria	129.296	8.506.689	AT11: Burgenland (AT)	7.638	297.318	AT111: Murburgenland	819	37.546
						AT112: Nordburgenland	4.408	152.482
						AT113: Südburgenland	2.257	97.290
AT12: Niederösterreich	51.180	1.626.262	AT121: Mostviertel Eisenwurzen	7.046	241.754	AT122: Niederösterreich-Süd	7.036	254.011
						AT123: Saatal Pflanz	4.591	149.621
						AT124: Waldviertel	5.738	218.268
						AT125: Wienanterior	2.454	123.186
						AT126: Wiener Untand/Südost	8.414	313.363
						AT127: Wiener Untand/Südost	13.732	526.061
AT13: Wien	84.211	1.766.575	AT130: Wien	82.904	1.765.575	AT131: Klagenfurt-Milch	10.200	279.209
AT21: Kärnten	17.937	565.742	AT211: Oberkärnten	3.213	125.595	AT212: Unterkärnten	4.119	150.939
AT22: Steiermark	42.279	1.214.927	AT221: Gorn	10.229	415.365	AT222: Litsan	2.582	78.892
						AT223: Östliche Obersteiermark	5.523	182.832
						AT224: Westliche Obersteiermark	7.026	266.469
						AT225: West- und Südsteiermark	4.543	189.878
						AT226: Westliche Obersteiermark	2.842	101.791
AT31: Oberösterreich	56.170	1.425.962	AT311: Innviertel	8.348	276.097	AT312: Linz-Wels	27.202	560.896
						AT313: Mühlviertel	4.960	204.693
						AT314: Ober- und Niederösterreich	6.186	152.382
						AT315: Traunviertel	7.871	231.144
AT3: Salzburg	24.266	534.185	AT31: Salzburg	650	20.451	AT32: Pinzgau-Fluggau	6.210	163.176
						AT323: Salzburg und Umgebung	16.957	360.159
AT33: Tirol	29.893	721.674	AT331: Aufledern	1.347	31.652	AT332: Inntal	12.099	294.209
						AT333: Osttirol	1.433	48.988
						AT334: Tiroler Oberland	4.049	100.968
AT34: Vorarlberg	15.642	375.323	AT341: Ebnodenz-Obgenexer Waal	3.931	87.848	AT342: Rheintal-Bodenseegebiet	11.735	287.375

Taula 6. Detall de divisió regional de països amb població total semblant a Catalunya.

La taula 6 mostra en quina mesura està concentrada, i poc detallada, l'aplicació de les polítiques regionals europees a Catalunya, amb comparació a la que es duu a terme en països semblants demogràficament: 8 regions a Suècia, 9 a Àustria, 5 a Dinamarca, 5 a Finlàndia i 2 a Irlanda són objecte del mateix nivell d'aplicació de la política regional europea, del mateix nivell d'anàlisi estadística, i poden desenvolupar, com Catalunya, la seva pròpia estratègia d'especialització intel·ligent basada en la recerca i la innovació. 11 d'aquestes 29 regions que integren aquests països semblants a Catalunya tenen una població igual o inferior a la de la regió de Tarragona. D'altra banda, els altres països també tenen una manera diferent de relacionar les seves polítiques regionals. Així, i només a tall il·lustratiu, és significatiu que els consells regionals a Finlàndia, que estan regulats per llei i prenen decisions en matèria, per exemple, d'estratègies RIS3, es configuren a nivell NUTS3, desactivant el nivell NUTS2.

Principals conclusions:

- La política europea de cohesió s'ha desenvolupat des dels inicis del projecte de la UE i ha tingut sempre una base regional. D'acord amb el principi de subsidiarietat i la comparació interregional, s'han identificat les diferències i s'han aplicat les polítiques d'impuls al desenvolupament.
- La política regional proporciona el marc d'inversió necessari per complir amb els objectius de l'Estratègia Europa 2020, amb tres prioritats que es reforcen mútuament: creixement intel·ligent, sostenible i integrador (per afavorir la cohesió econòmica, social i territorial).
- L'organització regional correspon als estats, però ha estat harmonitzada per la UE mitjançant l'adopció de les unitats territorials estadístiques (NUTS), inicialment només amb finalitats estadístiques. Són definides per l'Oficina Europea d'Estadística (Eurostat) i els resultats s'utilitzen, entre altres coses, per redistribuir regionalment els fons estructurals de la UE.
- La unitat territorial bàsica per definir polítiques i prioritats regionals és la NUTS2, que també és responsable en el septenni 2014-2020 de desenvolupar l'Estratègia d'especialització intel·ligent basada en la recerca i la innovació (RIS3).
- A la UE hi ha 276 regions NUTS2, entre les quals Catalunya ocupa els llocs 4t i 5è per dimensió demogràfica i econòmica, respectivament. Molt lluny de la mitjana i de la gran majoria de les regions (amb valors un 50% i un 17% més grans que el

corresponent a valor mitjà més dues desviacions estàndard). De fet, Catalunya té una dimensió econòmica més gran que la majoria dels estats de la UE.

6. Quant a regions homòlogues a la de Tarragona, a la UE hi ha 1.342 regions NUTS3. Tarragona se situa dins el 10% més gran, tant en població com en PIB. Més gran, doncs, també que la majoria de regions homòlogues. De fet, Tarragona té dimensions adequades dins la distribució de les regions NUTS2.

7. Aquestes **dimensions més grans del normal, de Catalunya i de Tarragona**, limiten, per comparació amb altres països, l'aplicació del principi de subsidiarietat i fan que la política regional europea en l'àmbit català pugui ser més inefectiva i/o ineficient:

a. El nivell de presa de decisions a Catalunya equival al fet que països com Suècia, Àustria, Dinamarca, Finlàndia o Irlanda no disposessin de regions NUTS2 per desenvolupar les seves polítiques regionals.

b. Es desaprofiten la dimensió suficient i les capacitats específiques de la regió de Tarragona (i d'altres catalanes) per definir i desenvolupar polítiques i prioritats regionals.

[Francesc Xavier Grau](#)

[Director de la Càtedra Universitat i Regió del Coneixement](#)

Per a més informació, podeu consultar el següent document:

GRAU, F.X., [Catalunya Sud. Regió del Coneixement](#), Publicacions URV, 2016.

La visió compartida: les oportunitats de l'exercici de prospectiva

El present article vol posar en relleu les oportunitats que, a partir d'un marc metodològic general, pot representar un exercici de prospectiva per a la implementació d'una regió del coneixement a la Catalunya Sud.

La presa de decisions a llarg termini comporta un procés de reflexió en el qual és interessant tenir en compte diferents paràmetres i perspectives. En aquest context, els exercicis de prospectiva emergeixen com a eines que permeten identificar les amenaces i oportunitats del present per tal d'encarar el futur d'una manera conscient. De fet, Clement Bezold defineix els exercicis de prospectiva com "un procés que combina la participació ciutadana amb consciència de futur."^[1]

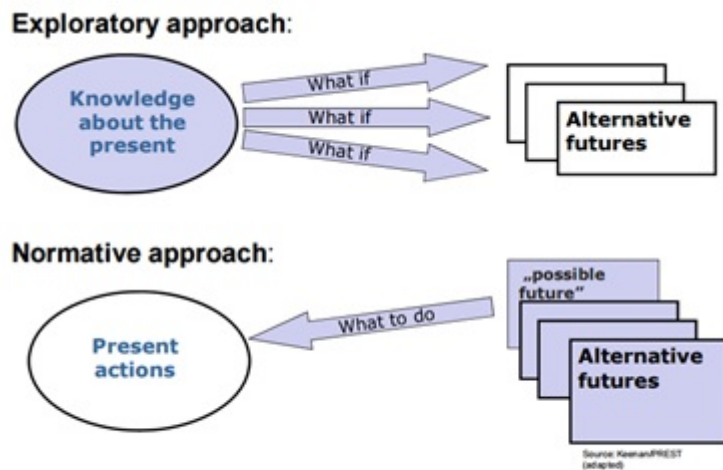

Figura 1. Diferents enfocaments en l'exercici de prospectiva. Font: DD.AA., *Screening Urban Foresights and Studies supporting Forward Looking Activities*, European Foresight Platform, 2011.

Concretament, els exercicis de prospectiva són processos sistemàtics i participatius que permeten establir una visió global i dinàmica del futur i articular decisions entorn del present immediat. D'aquesta manera es facilita articular una estratègia també dinàmica, configurada generalment per accions interrelacionades.

Per tant, són eines que ajuden a crear i establir polítiques dirigides al desenvolupament. De facto, en els darrers anys, els exercicis de prospectiva s'han establert com una pràctica habitual entre els governs per prendre decisions i millorar-ne les pràctiques i els recursos.

Però, quina és la diferència entre una estratègia de futur i un exercici de prospectiva? El *foresight* o prospectiva es basa en suposicions sobre el futur preferible a partir de diferents possibilitats o escenaris passats i/o presents; la seva funció és donar visions i possibilitats alternatives.

Per la seva banda, una estratègia de futur es basa en, tal com assenyala Hevia, "predicciones probables resultantes de futuras evoluciones, que están basadas en hechos, señales o indicios observados en el pasado y en el presente. El pronóstico está referido a un enunciado condicionado, es decir, al desarrollo de situaciones futuras generalmente probables"^[2]. Aquests pronòstics tenen per objectiu fixar una determinada acció o estratègia concreta.

En qualsevol cas, ambdues són eines complementàries en el context de la planificació estratègica i, de fet, els exercicis de prospectiva són sovint incorporats en processos de planificació.

Actors implicats i resultats que ofereix

Els exercicis de prospectiva permeten integrar la visió dels diferents participants. La implicació dels diversos agents facilita la creació d'una xarxa de visions que permet una aproximació complexa i ofereix alternatives a l'organització de la governança, fent-la horitzontal i global.

En el cas de les **regions del coneixement**, seria aconsellable que els exercicis de prospectiva integrassin agents que formen part de la **quàdruple hèlix**^[3]: els agents polítics, la universitat (com a generadora de recerca i innovació), els agents d'innovació

(públics i privats), i els agents culturals i socials.

Un dels factors positius dels exercicis de prospectiva és que permeten “contribuir a arribar a un consens al voltant de visions compartides, provocant una presa de decisions creativa i motivadora, així com la participació dels actors, preparant el camí per a l’acció coordinada i coherent, permetent l’aprenentatge mutu i el diàleg estratègic, així com la vinculació de la tecnologia i la innovació per qüestions socioeconòmiques més àmplies”. [4] Per tant, el valor més important que ofereixen és el contingut que generen quant a percepcions. Però, a més, aquest tipus de pràctica ofereix altres avantatges intangibles, com ara les relacions i compromisos que s’adopten a llarg termini.

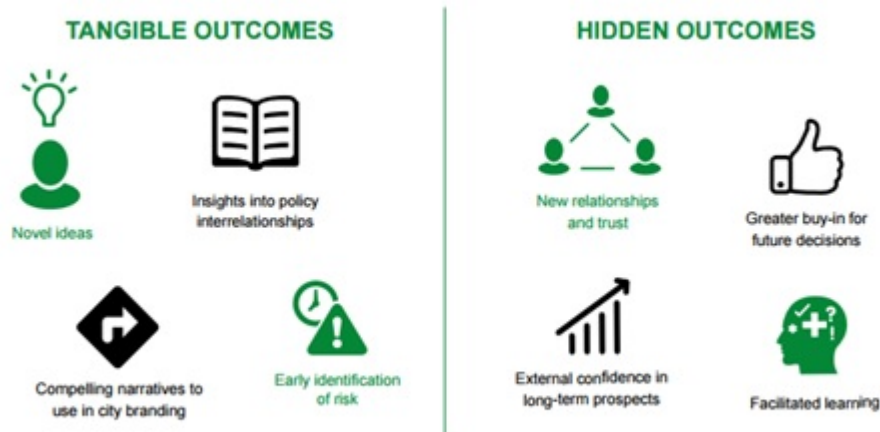

Figura 2. Beneficis i resultats de l'exercici de prospectiva. Font: DD.AA., *Future of Cities: Foresight for Cities*, Government Office for Science, 2016.

Metodologies de l'exercici de prospectiva

Tal com s'ha assenyalat, els exercicis de prospectiva poden diferir segons la seva temàtica d'estudi i la metodologia emprada. Però, **com es planteja a grans trets un exercici de foresight en el context de les regions del coneixement?**

Habitualment, aquest tipus de pràctiques es basen en una estructura caracteritzada per tres fases interconnectades: 1. Identificació dels objectius aconseguits fins al moment (present); 2. Tendències de futur i reptes; 3. Identificació d'amenaçes i d'oportunitats. D'acord amb l'estudi promogut per la Government Office for Science (2016), hi ha diverses etapes en un exercici de prospectiva, entre les quals destaquen:

Tal com il·lustra la figura 3, es desenvolupa una reflexió holística que nodreix totes les parts del procés, entrelligant diverses temàtiques per desenvolupar una visió de futur dinàmica i generada a partir de la interactivitat.

Normalment, per dur a terme un exercici de prospectiva d'àmbit territorial es du a terme una compilació d'informació dels diversos actors que formen part de l'ecosistema a analitzar. Aquesta informació és recollida i sistematitzada —mitjançant els corresponents informes— a partir d'entrevistes individuals, tallers de treball temàtics i panells d'experts.

En aquest context, un mètode freqüent són les enquestes DELPHI (amb enfocament *top-down*), que constitueixen un mètode de predicció sistemàtics interactius, basats en panells d'experts. Es tracta d'una tècnica prospectiva per obtenir una informació essencialment qualitativa, però relativament precisa, al voltant del futur. L'objectiu és aconseguir un consens basat en la discussió entre experts mitjançant un procés interactiu que inclou qüestionaris que cada expert ha de respondre.

Un cop analitzats els resultats globals, es fa un altre qüestionari, en un procés que es pot produir successives vegades fins a arribar a un cert nivell de consens. Finalment, el responsable de l'estudi elaborarà les seves conclusions a partir de l'explotació estadística de les dades obtingudes.

Criteria	Methods
1. Methods that are based on eliciting expert knowledge to develop long-term strategies.	<ul style="list-style-type: none">- Delphi method- Expert panels- Brainstorming- Mindmapping- Scenario analysis workshops- SWOT analysis
2. Quantitative methods that make use of statistics and other data	<ul style="list-style-type: none">- Trend extrapolation- Simulation modelling- Cross impact analysis- System dynamics
3. Methods to identify key points of action to determine planning strategies	<ul style="list-style-type: none">- Critical / key technologies- Relevance trees- Morphological analysis

Figura 4. Tipus de mètodes. Font: DD.AA., *FOREN Guide. Foresight for Regional Development Network. A Practical Guide to Regional Foresight*. European Commission, 2001.

Específicament, en el cas de les regions del coneixement és imprescindible analitzar el seu posicionament competitiu, identificant-ne les fortaleses i les debilitats reals en el present, per després intentar definir les oportunitats i amenaces del futur, i així dissenyar les accions estratègiques necessàries.

Temàtiques, enfocaments i resultats d'un exercici de prospectiva

És evident que els exercicis de prospectiva són útils per establir noves polítiques a llarg termini. De fet, Fuerth (2009), en el seu article "Foresight and anticipatory governance", conclou que l'exercici prospectiu està lligat al concepte de *governança anticipada/preventiva*, descrita com "un sistema d'institucions, regles i normes que ofereixen una manera d'utilitzar la previsió per reduir el risc i augmentar la capacitat de respondre als esdeveniments en fases inicials i no pas en les darreres fases del seu desenvolupament". [5]

La prospectiva pot incidir en àmbits com el científic, l'industrial, el demogràfic, el social, el polític i el cultural. Concretament, el *foresight* és especialment apropiat per desenvolupar temàtiques d'innovació i emprenedoria, així com per dur a terme polítiques de transformació social, ja que permet identificar àrees i necessitats emergents i així crear solucions innovadores per desenvolupar-les.

Aquests exercicis desenvolupen diversos recorreguts d'un sistema vers un horitzó determinat, i conclouen amb un grup selecte d'imatges de futurs, els *inputs* de les quals serviran com a contribució important per prendre decisions estratègiques i elaborar planificacions més flexibles, programes i projectes.

D'altra banda, mitjançant aquests processos es generen informes i documentació amb caràcter dinàmic sobre temàtiques diverses, que ajuden a millorar l'estratègia, i s'obtenen resultats com l'increment de la implicació ciutadana i de la resiliència territorial.

Exemples destacables

Mentre que a Catalunya els exercicis de prospectiva han estat puntuals, sense arribar a generar una cultura en aquest àmbit, en altres punts de l'Estat i d'Europa hi ha una llarga experiència en iniciatives de gran diversitat.

Per exemple, el procés *Gipuzkoa+20*, que ja substituïa un exercici previ, es va dur a terme amb la voluntat de disposar de manera permanent amb un projecte de futur com a territori, amb un horitzó de 20 anys. Algun dels elements destacables eren la voluntat d'aprenentatge institucional i social, el consens polític i l'orientació paral·lela a disposar d'una estratègia específica per a la Diputació Foral com a nucli de governança. A més, cal destacar la configuració de comissions i fòrums amb voluntat de continuïtat, així com l'enllaç amb les estructures i estratègies d'abast comarcal (per exemple, les agències de desenvolupament).

En el cas de Tampere (Finlàndia), la prospectiva s'integra en la governança de la regió, i inclou elements metodològics com suports digitals a la participació, un fòrum anual sobre el futur i sessions amb experts. Comporta la cooperació entre instituts de recerca, especialistes en prospectiva, gestors públics, mitjans de comunicació i activistes socials. Facilita la relació amb altres nivells d'administració i amb altres regions.

Un altre exemple és el de la Llombardia, en la qual l'exercici prospectiu —d'abast regional— presenta una orientació específica a l'àmbit d'aplicació de les tecnologies en el context empresarial, a demanda de les mateixes empreses, i el paper universitari és comparativament protagonista.

És interessant també el cas de Cardiff (Gal·les), on l'exercici té dimensió metropolitana i constitueix un element de configuració d'un observatori urbà, en el marc de la gran tradició i projecció de la prospectiva a la Gran Bretanya, dins un context de *devolution* també als àmbits locals.

Algunes lliçons (per a un exercici de prospectiva a la Catalunya Sud)

- Fins ara, el futur s'ha entès com una continuïtat del passat. La prospectiva representa una nova manera de prendre decisions: els futurs preferibles es poden crear.
- És un procés polític, i cal saber per a què es porta a terme: no és un objectiu com a tal.

- No és una solució ràpida. Els problemes que es volen gestionar han madurat durant molts anys.

- No s'ha d'implementar si no hi ha possibilitat d'actuar sobre els resultats obtinguts. No es pot fonamentar en el "jo també". Tampoc no és una vareta màgica per imposar un consens (cal evitar el procés si hi ha risc de conflicte).

- És una metodologia adaptable a àmbits i nivells territorials diversos. Cal identificar què es pot afrontar en l'escala local i què requerirà altres nivells. També cal adaptar el mètode a les característiques de l'àrea.

- La metodologia a emprar no és neutral. Està condicionada pels objectius perseguits i les característiques de l'entorn. Cal triar entre un model d'agents en xarxa o un model dirigista o de gestió centralitzada.

- Les fases preparatòria i posterior a la realització dels estudis exigeixen una atenció especial i una elevada dedicació de recursos, esforç i temps. Cal una tasca preliminar per preparar les persones per al canvi.

- Es requereix capacitat de finançament (i capacitat de gestió des de la zona), així com infraestructura dura i tova (o del coneixement).

- La construcció de visió és un element d'orientació compartida i ajuda a unir els agents. Les decisions que es prenen ara tenen impacte en el futur, però aporten guanys en el present.

- L'èxit del procés dependrà, en bona mesura, de l'adient relació dels agents implicats. La seva mobilització pot ser un objectiu en ell mateix. Alguns aspectes poden ser més ben tractats pel sector privat.

- Comporta una voluntat d'actuació en clau estratègica per afrontar els reptes. De manera transversal es promouen i projecten: punts forts de la regió, resiliència, estratègies, factors per a la confiança dels inversors, partenariats estratègics, reptes compartits i compromís de la societat civil.

- Un cop s'iniciïn aquestes dinàmiques, és bo generar una cultura continuada de la prospectiva.

A partir dels potencials detectats, es pot considerar que un exercici de prospectiva pot proveir d'inputs i beneficis interessants el projecte *Catalunya Sud, Regió del Coneixement*, generant una intel·ligència col·lectiva i incidint en la configuració d'una regió competitiva i proveïdora d'oportunitats i qualitat de vida als ciutadans.

Josep Maria Piñol Alabart i Marina Vives Blanco

Membres del grup de suport de la Càtedra Universitat i Regió del Coneixement

Bibliografia

Bezold, C., "Anticipatory democracy and aspirational Futures", *Journal of Futures Studies*, 15, no. 2, 2010.

DD.AA., *FOREN Guide. Foresight for Regional Development Network. A Practical Guide to Regional Foresight*. European Commission, 2001.

DD.AA., *Foresight as Strategic Long-Term Planning Tool for Developing Countries*, Global Centre for Public Service Excellence, 2014.

DD.AA., *Future of Cities: Foresight for Cities*, Government Office for Science, 2016.

Fuerth, L.S., "Foresight and anticipatory governance", Department of Science and Technology, South Africa, 2008.

Hevia Araujo, O., "Metodología de escenarios: ¿Utopía o concreción prospectiva en las ciencias sociales", 2010.

Kubeczko K., Ravetz J., van der Giessen, A., Weber, M., *Screening Urban Foresights and Studies supporting Forward Looking Activities*, European Foresight Platform, Desembre 2011.

[1] Bezold, C., "Anticipatory democracy and aspirational Futures", *Journal of Futures Studies*, 15, no. 2, 2010.

[2] Hevia Araujo, O., "Metodología de escenarios: ¿Utopía o concreción prospectiva en las ciencias sociales", 2010. Aquesta informació ha estat consultada en línia: <http://www.ceppia.com.co/Herramientas/PLANEACION-ESTRATEGICA/Metodologia-de-escenarios.pdf> [darrera consulta: 06/06/2017].

[3] Per a més informació sobre aquest concepte, vegeu Carayannis, E.G.; Campbell D.F.J., *Mode 3 Knowledge Production 1 in Quadruple Helix Innovation Systems*, Springer Briefs in Business 7.

[4] Kubeczko K., Ravetz J., van der Giessen, A., Weber, M., *Screening Urban Foresights and Studies supporting Forward Looking Activities*, European Foresight Platform, desembre 2011, pàg. 7.

[5] Fuerth, L.S., "Foresight and anticipatory governance", Department of Science and Technology, South Africa, 2008.

L'entrevista: Josep Fèlix Ballesteros

Josep Fèlix Ballesteros és alcalde de Tarragona. Llicenciat en Ciències de l'Educació per la Universitat Rovira i Virgili i professor d'educació integrada de l'ONCE. Regidor a l'Ajuntament de Tarragona de 1983 a 1999 i des del 2003 fins a l'actualitat. En la seva primera etapa a l'Ajuntament va ser regidor de Cultura, Joventut i Festes, president de la Fundació d'Estudis Universitaris i de Tinet i president de l'Empresa Municipal de Mitjans de Comunicació. Des de l'any 2007 és l'alcalde del consistori de Tarragona.

- Tenint en compte els reptes de futur de la nostra societat, quins són els que fan necessària la implantació d'una regió del coneixement?

Els reptes que té la nostra societat vénen marcats per la implementació i el desenvolupament de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) -que avui podríem denominar Tecnologies Intel·ligents i Col·laboratives- que generen un context de societat i economia del coneixement. El benestar i l'augment de les oportunitats vitals de les persones passa ara per un desenvolupament territorial i, més concretament, per un desenvolupament urbà que sigui motor del mateix, basat en estratègies clarament vinculades al coneixement, la recerca i la innovació.

- Quins són els avantatges per a la ciutat de Tarragona de convertir-se en regió

del coneixement?

Igual que totes les ciutats, Tarragona serà l'epicentre de la transformació cap a una societat i una economia del coneixement. Fenòmens de Big Data, internet de les coses, la necessitat de generar producció amb major valor afegit, la creativitat i la innovació seran determinants per realitzar un desenvolupament urbà intel·ligent i sostenible. Sectors com la mobilitat, la participació ciutadana, l'eficiència energètica, les xarxes tancades d'energia, l'economia baixa en carboni, els processos d'intel·ligència col·lectiva...seran determinants per a Tarragona i per a totes les ciutats. En tots aquests àmbits Tarragona s'està situant adequadament.

- Per contra, no engegar el projecte quins efectes negatius tindria?

Ignorar les potencialitats de l'economia del coneixement i del desenvolupament territorial basat en la mateixa ens portaria a veure'ns desdibuixats i mal posicionats en un context global a on es competeix per atreure recursos -i entre ells cada vegada més, a atraure talent-, per generar més oportunitats i més benestar per a tota la ciutadania.

- Quin paper té la ciutat en aquesta futura regió del coneixement?

Jo crec molt en la idea de la quàdruple hèlix com a motor de les transformacions que s'aveïnen: la iniciativa privada per mitjà de corporacions empresarials, conjuntament amb els centres de coneixement i la universitat, les Administracions Públiques en els seus diferents nivells de competència, i molt important, la ciutadania i la societat civil representativa, són aquestes quatre hèlixs. Les ciutats, i especialment Tarragona com a capital, serem l'epicentre d'aquestes transformacions i per tant tractors d'un territori, d'un espai regional molt més ampli. Crec que tenim la responsabilitat d'avançar-nos formulant estratègies innovadores i generant espais de diàleg i consens per fer-les possibles.

- Quins creu que són els principals factors que defineixen Catalunya Sud com a Regió del Coneixement?

Sens dubte la nostra universitat pública és un dels factors que més ajuda, conjuntament amb els centres de coneixement generats entorn de la mateixa en àmbits com la química, el patrimoni, l'evolució humana, la recerca sanitària, la nutrició, l'energia... cal destacar també la presència d'un important polígon petroquímic, així com del Port com a base logística que conjuntament han generat el projecte ChemMed. El sector hospitalari és una altra de les claus per a la generació de coneixement amb alt valor afegit, i hi ha molts altres sectors -el patrimoni, la cultura, la gastronomia i l'enologia, les TIC, l'energia tant des de la generació com des de l'eficiència...- que ens defineixen com a regió del coneixement.

- En aquesta línia, creu que els principals sectors econòmics del territori estan suficientment consolidats i disposats a assumir el repte de millorar per avançar cap a una regió del coneixement?

El repte de construir una regió del coneixement és també el repte d'aquests sectors econòmics i del seu teixit empresarial i institucional per posicionar-se competitivament en una economia cada vegada més complexa i globalitzada. Són aquests sectors econòmics els que han d'estar més interessats en construir, conjuntament amb els ciutadans i ciutadanes, les administracions públiques i la universitat, una regió del coneixement.

- La nostra regió del coneixement pot definir una estratègia d'especialització intel·ligent? Veu possible l'emergència d'algun altre àmbit d'especialització?

Hem d'impulsar projectes d'especialització intel·ligent en la línia que marca l'estratègia europea RIS3. Crec que al voltant de la química i en la seva evolució d'una química bàsica cap a formes de química intel·ligent -materials sensoritzats, materials eficients energèticament...- del que es denomina química intel·ligent o química sostenible, podem trobar una bona combinació per mantenir una base industrial creadora d'ocupació, al mateix temps que línies d'innovació generadores d'alt valor afegit.

- Les regions del coneixement no s'entenen sense un sistema de governança. Creu que aquesta és també una necessitat de la nostra regió?

Sens dubte aquest ha estat un dels nostres punts febles enfront d'altres regions econòmiques que, per motius molt variats, han tingut més fàcil la definició d'estratègies i la presa de decisions. No es tracta de generar noves institucions, sinó de generar espais de diàleg i consens que ens permetin un desenvolupament territorial que aprofiti totes les nostres potencialitats, que són moltes. Des de Tarragona, amb la Diputació i diversos ajuntaments del territori hem impulsat el projecte Smart.CatSud per a la coordinació i cooperació en la transformació digital de les ciutats. Fan falta més experiències com aquesta.

- Quin creu que és el paper de la participació social en el nou sistema de governança?

La participació no solament de les entitats que conformen la societat civil organitzada, sinó també la participació directa de la ciutadania és una de les claus del procés de transformació que estem vivint. Les noves tecnologies són col·laboratives, obertes i accessibles. La participació, la transparència i les formes de gestió col·laborativa tenen un paper clau en la definició de les estratègies per esdevenir una veritable regió del coneixement.

- Com veu l'evolució de Catalunya Sud com a regió del coneixement?

Hi ha una gran coincidència entre les institucions que ho hem de liderar: Universitat, Diputació i els grans ajuntaments, entre ells el de Tarragona com a capital. Necessitem ara dotar-nos d'instruments reals i eficaços que funcionin, confio molt en les possibilitats dels projectes d'especialització i competitivitat territorial PECT, i crec molt encertada l'orientació del II Pla Estratègic de Recerca i Innovació de la URV, aprovat fa pocs dies pel claustre, i que incorpora amb força la idea de la dinamització de les ciutats i del territori.

Descobrint regions del coneixement: Cantàbria

En aquesta secció descobrim territoris identificables amb el concepte de regió del coneixement desenvolupat durant els darrers anys a Europa. Aquesta breu anàlisi ens permet, d'una banda, conèixer aspectes generals i específics que ajuden a configurar

una regió del coneixement i, d'una altra, identificar alguns possibles passos a seguir per part de la Catalunya Sud en aquesta orientació. A més, s'intenta identificar conceptes i variables comunes entre les diferents regions del coneixement.

En el número previ es va presentar un referent europeu, la regió de [Tampere \(Pirkanmaa, Finlàndia\)](#), que alguns membres de la [Càtedra Universitat i Regió del Coneixement](#) van visitar per conèixer-ne en profunditat la realitat i els projectes de futur. En aquest segon número es proposa un apropament a la regió de [Cantàbria](#), com a exemple d'interès en el context espanyol i com a espai que incorpora diverses variables inherents a una regió del coneixement.

Consideracions econòmiques i sectorials

La comunitat autònoma de [Cantàbria](#) (5.321 quilòmetres quadrats) està situada al centre de la franja cantàbrica, a uns 500 quilòmetres de distància de la capital estatal. Constitueix una NUTS2 -aquesta nomenclatura fa referència a la divisió administrativa aplicada per la Unió Europea- amb dimensions més típiques d'àrees NUTS3, fet propiciat per la configuració com a comunitat uniprovincial. Compta amb un total de 590.000 habitants (per 800.000 a les comarques meridionals de Catalunya) dels quals 175.000 es troben localitzats a Santander i uns 400.000 a l'eix Santander-Torrelavega.

Cantàbria representa un 1,24% de la població i un 1,1% PIB estatal. En un context d'elevada terciarització (67% del PIB), un fet destacable és que la indústria mostra cert equilibri entre branques (metall, automoció, química, alimentació, biotecnologia, energia). Constitueix la cinquena comunitat espanyola pel pes de la indústria (20% del PIB), i s'hi detecta una progressiva orientació a la modernització de les branques esmentades mitjançant la inversió en R+D+I.

Sistema educatiu universitari

Cantàbria compta amb tres universitats: la [Universitat de Cantàbria](#) (UC), la [Universitat Internacional Menéndez Pelayo](#) (UIMP), i la [Universitat Europea de l'Atlàntic](#) (UNEATLANTICO). En conjunt, les tres entitats universitàries representen un volum de 15.000 estudiants.

El sistema universitari de Cantàbria és una estructura ben definida que busca la recerca d'excel·lència internacional en docència, recerca i transferència del coneixement en el seu conjunt. Actualment es fonamenta en quatre àrees estratègiques: aigua i energia, biomedicina i biotecnologia, finances i activitat empresarial, i patrimoni i llengua.

La col·laboració entre institucions, a cavall del sistema universitari i de la resta d'agents regionals, és un element distintiu que permet l'articulació del [Cantàbria Campus Internacional](#) (CCI), on s'agrupen institucions com les universitats de Cantàbria i Menéndez Pelayo, el [Govern](#) de Cantàbria, la [Societat per al Desenvolupament Regional de Cantàbria](#) (SODERCAN), els ajuntaments de [Santander](#) i [Torrelavega](#), els hospitals universitaris, el [Consell Superior d'Investigacions Científiques](#) (CSIC), l'[Institut Espanyol d'Oceanografia](#), el [Port de Santander](#), el [Banco Santander](#) i altres entitats financeres, i fundacions com la [Fundación Botín](#) o [Comillas](#).

L'esquema següent sintetitza l'estratègia del Cantàbria Campus Internacional (CCI), que ha constituït un esperó important en l'orientació com a regió del coneixement.

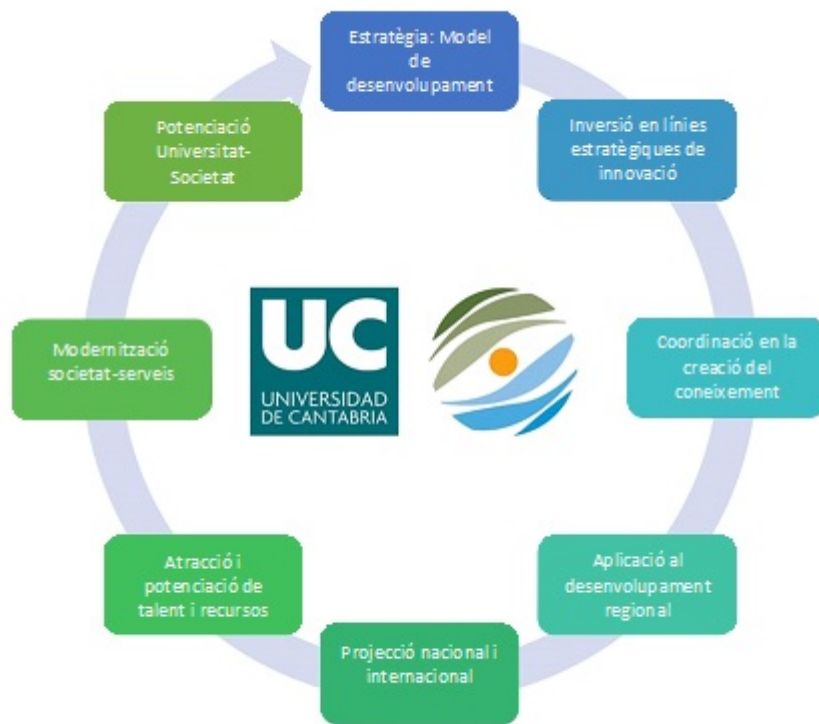

Figura 1. Model de desenvolupament estratègic del CCI. Font: Universitat de Cantàbria.

Recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I)

En la mateixa línia d'enllaç entre el context universitari i l'entorn, també és important el paper dels instituts de recerca, com ara l'[Institut d'Hidràulica Ambiental](#) (IH), l'[Institut de Biomedicina i Biotecnologia de Cantàbria](#) (IBBTEC), l'[Institut de Formació i Investigació Marqués de Valdecilla](#) (IFIMAV) i l'[Institut de Física de Cantàbria](#) (IFCA).

En aquesta mateixa línia de foment de l'R+D+I, és significatiu el paper dels centres d'excel·lència d'investigació i transferència (CEIT) o de l'[Oficina de Transferència dels Resultats de la Investigació](#) (OTRI).

Aquest paper s'emmarca en una importància creixent de la innovació en les polítiques públiques. A banda de l'*Estrategia de Investigación e Innovación 2020 para la Especialización Inteligente de Cantabria* i el *Plan de Innovación de Cantabria 2014-2016*, han estat implementats altres plans més específics en finançament de R+D, transferència tecnològica, biotecnologia i biomedicina, TIC i cooperació en energies renovables marines.

L'especialització intel·ligent, amb Horitzó 2020, ha comportat noves estructures productives i el suport als seus clústers principals, i ha configurat motors de desenvolupament regional. Els clústers d'[automoció](#) (GIRA), [indústria nuclear](#) (CINC), TIC, biomedicina o ciutat intel·ligents són els principals eixos de treball existents. En aquest darrer àmbit, destaca el projecte Santander Smart City, orientat no només a oferir serveis als ciutadans, sinó també a estimular la creació i l'assentament de noves activitats empresarials.

En general, Cantàbria és una regió on les empreses privades participen activament en el desenvolupament mitjançant la inversió en R+D+I. En situacions de crisi com l'actual, aquesta inversió permet contrarestar la tendència a la baixa per part de l'Administració. Per exemple, el 2016 -d'acord amb l'informe [La inversión en I+D+i 2016 de l'EAE](#)

[Business School](#)- s'ha experimentat un creixement del 16% d'inversió privada en aquest camp (per una disminució del 9% en la pública).

Governança

L'agrupació d'entitats que es registra en la configuració del CCI indica la fortalesa existent en matèria de col·laboració estratègica per al desenvolupament de la regió del coneixement (si més no en un estadi inicial).

De manera especialment vinculada amb l'esmentat sistema universitari, el paper coordinador del sistema regional recau en el govern autonòmic, organisme que té les competències pertinents per desenvolupar estratègies i programes vinculats amb el coneixement en la seva delimitació territorial.

Complementàriament, i amb participació del mateix govern autonòmic i d'altre finançament públic i privat, SODERCAN, agència de desenvolupament regional, és una eina estratègica de suport a les empreses que busca precisament l'especialització intel·ligent i el foment de l'R+D+I. També té un paper fonamental en les estratègies d'aterratge empresarial.

L'estructura de governança vigent es reproduïx en projectes estratègics com el [Parc Científic i Tecnològic de Cantàbria](#) (PCTCAN):

Figura 2. Estructura de gestió del PCTCAN. Font: PCTCAN.

Recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I)

Finalment, un altre element d'interès de Cantàbria és la seva cerca de models similars de regions del coneixement, amb l'objectiu de desenvolupar el propi. Dins dels seus programes i estratègies es pot trobar documentació que mostra l'interès i l'anàlisi dels casos de Leuven (Bèlgica), Aarhus (Dinamarca), Grenoble (França), Galway (Irlanda) i Lund (Suècia).

Comparativa amb Catalunya Sud

El sistema universitari presenta similituds amb la Catalunya Sud, en àmbits com el volum d'estudiants, la tipologia de plans estratègics en les institucions i les característiques de les entitats col·laboradores externes, així com l'existència de sengles projectes de campus d'excel·lència internacional.

D'altra banda, la importància del suport a la configuració de la quàdruple hèlix s'identifica en ambdós casos. L'exemple càntabre torna a evidenciar la importància de disposar de

capacitat de gestió pròpia en matèria regional, per tal de poder garantir l'establiment i promoció d'estratègies vinculades amb el coneixement.

En aquest sentit, un altre element diferenciador a Cantàbria és l'existència d'una agència de desenvolupament regional, que constitueix una eina per aplicar directament polítiques prioritàries segons el model de desenvolupament vigent i, més concretament, per implementar accions de competitivitat empresarial. D'acord amb això, ha de ser motiu de reflexió i anàlisi en profunditat per a la Catalunya Sud el nivell d'adaptació de les estructures públiques pròpies per generar una governança regional orientada a l'economia i la societat del coneixement. Molt especialment, per a implementar estratègies i accions en àmbits com l'R+D+I (incloent-hi la possibilitat d'inversió pública adaptada a les necessitats de la mateixa regió).

En conjunt, la comparativa permet observar que la Catalunya Sud presenta elements d'interès i oportunitats per configurar el seu propi model de regió del coneixement, tot i que ha de disposar de l'organització i dels mecanismes realment viables i necessaris per completar l'actual configuració del sistema i per implementar, precisament, les estratègies que siguin prioritàries.

Antonio Calero López i Josep Maria Piñol Alabart

Membres del grup de suport de la Càtedra Universitat i Regió del Coneixement

**PUBLICACIONS
RECOMANADES**

DD.AA., [*Future of Cities: Foresight for Cities*](#), Government Office for Science, 2016.

L'informe de la Government Office for Science és un document de gran interès pels decisors polítics, essent una recopilació de la metodologia, tècniques i estratègies emprades en els exercicis de *foresight*.

DD.AA., [*Higher Education in the World 6. Towards a Socially Responsible University: Balancing the Global with the Local*](#), Global University Network for Innovation (GUNI), 2016.

La següent publicació "analitza la responsabilitat dual de les universitats a escala local i global, explorant el conflicte potencial, o les dificultats intrínseques en abordar tant les demandes locals de la societat sobre la base de la competitivitat global, i les demandes locals i globals per contribuir a una societat més equitativa i sostenible a ambdues escales."

Coses que passen:

27-29/06/2017

[Biennial of European Towns and Town Planners](#), París, França.

06/07/2017

[Tendències actuals sobre les ciutats intel·ligents](#), Campus Catalunya URV, Tarragona.

16-21/07/2017

[61ST World Statistics Congress](#), Marrakech, Marroc.

18/09/2017

[International Conference on Sustainable Development Goals: Actors and Implementation](#), Barcelona.

27-29/09/2017

[ISUF International Seminar on Urban Form](#), València.

28-29/09/2017

[1st European Learning and Teaching Forum](#), Universté Pierre et Marie Curie, París, França.

02-04/10/2017

[International Higher Education and Research Leadership Course](#), Barcelona.

24-27/10/2017

[ISOCARP 53rd Annual Congress: Smart Communities](#), Portland, Estats Units.

29/10-02/11/2017

[ITS World Congress 2017: Integrated Mobility Driving Smart Cities](#), Montreal, Canadà.

Col·labora amb nosaltres!

Aquesta newsletter és l'espai per a compartir informació sobre Catalunya Sud com a regió del coneixement. Si vols contribuir a la propera newsletter, envia la teva aportació a: cacatedraregiodelconeixement@urv.cat

Website

Email